

Kadim Süryanilerin 20. Yüzyılda Eğitim, Edebiyat ve İletişim Dili Olarak Türkçeye ve Türk Alfabesine Bakışı

Ayhan ÖZTÜRK^a, Haşim ERDOĞAN^b

Özet

Mezopotamya'nın en eski halklarından olan Süryaniler tarih boyunca yaşadıkları coğrafyada medeniyet inşa etmişlerdir. Bu medeniyet oluşturmada yazının ve kullandıkları dillerin büyük rolü vardır. Aramiceye dayandırdıkları kendi dilleri olan Süryanice'nin yanında Türkçeden de yararlanmışlar ve bu dilde konuşup bu dilde anlaşmış ve bu dilde eserler vermişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti döneminden itibaren birçok Süryani din adamı kendi dillerinden daha çok Türkçe ile dinî eğitim vermiş ve Türkçeyi bir iletişim ve edebiyat dili olarak kullanmıştır. 1928'de alfabe değişikliği ile birlikte devletin Türkçeyi bir eğitim dili olarak yayma politikasına bir gayrimüslim cemaat olarak Süryani Kadimler tam destek vermişlerdir. Kısa sürede alfabe değişikliği ile birlikte yeni Türk Alfabesi'ni ve Türk Dili'ni öğrenen ve kullanan Süryanilerin sayısı artmıştır.

Anahtar Sözcükler: Süryani Kadim, Alfabe, Türkçe, Süryanice, Mezopotamya.

Abstract

Throughout history, as one of the oldest communities of Mesopotamia, Assyrians constructed civilization on their land. Writing and language had major importance in this construction of civilization. They used the help of Turkish with their own language Assyrian which is based on Aramaic and they communicated and produced art work in this language. With the beginning of Turkish Republic period, many Assyrian religious men used Turkish in education rather than their own language and they used Turkish as a means of communication and literature. By the time the alphabet was changed in 1928, Assyrian Aulds, as a nonmuslim community, supported government to spread Turkish as the language of education. The number of Assyrians who learnt New Turkish Alphabet and Turkish Language increased in a short time.

Key Words: Assyrian Aulds, alphabet, Turkish Language, Assyrian Language, Mesopotamia.

GİRİŞ

Kadim Süryaniler, üzerinde yaşadıkları toprakların hâkimi devlete bağlılıklarıyla bilinen gayrimüslim bir cemaattir. Bu bağlılıklarını kutsal kitapları olan İncil'in emirlerine dayandıran bu kadim halk Osmanlı Devleti'ne ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne sadakat ve bağlılıkta diğer gayrimüslim cemaatlere örnek teşkil etmiştir. Lozan Antlaşmasında Süryanilerin azınlık haklarından feragat etmeleri, onların 1928 den itibaren kendi dillerinde eğitim veren okullarının kapanma isteğini de beraberinde getirmiştir. Uzun süre Türkçe ile eğitim alan ve Türk alfabesi ile okuma ve yazma öğrenen Süryanilerde 1970'li yılların sonlarından itibaren yurtdışında Süryani diasporasının da oluşumu ile birlikte bir tavır değişikliği meydana gelmiş ve Süryanilerin yeniden diğer cemaatler gibi azınlık haklarından yararlanma isteği, Süryanice eğitim, Süryanice öğrenme ve öğretme istekleri Avrupa Birliğine girmek isteyen Türkiye'ye Süryani halkının bir talebi olarak sunulmuştur.

Kadim Süryanilerin 20. Yüzyılda Eğitim, Edebiyat ve İletişim Dili Olarak Türkçeye ve Türk Alfabesine Bakışı

Süryaniler Osmanlı Devleti döneminde Hıristiyanlığı esas alan, Ortodoks inancına dayalı geleneksel eğitime sahiplerdi. Bu dine dayalı eğitim, manastırlar ve kiliseler etrafında şekillenmiştir. Eğitimin kültürleme özelliğinden dolayı tarih boyunca Süryani manastır ve kiliseleri Hıristiyan Ortodoks kültürünü yaşatmaya çalışan kaleler gibi görev yapmışlardır (Keser, 2002:8). Osmanlı döneminde Deyruzzafaran ve Deyrulumur manastırları ilkokul

^a Prof. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ayhanozturk@cumhuriyet.edu.tr

^b Dr., Erciyes Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, herdogan@erciyes.edu.tr

düzeyinden, üniversite düzeyine kadar eğitim veren kurumlardı (Atalay, 2005:65). Ayrıca Mardin'de bulunan Kırklar Kilisesi de Osmanlı Devleti zamanında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana Süryanilerin dinî eğitiminde oldukça önemli bir yere sahip kilise olma özelliğini gayri resmi bir şekilde de olsa halen devam ettirmektedir.

Süryanilere ait eğitim kurumlarından Cumhuriyet sonrasında taşınan tek okul Mardin Kırklar Kilisesi Okulu'dur. Cumhuriyet yönetimi Lozan Barış Antlaşması sonrasında azınlık olarak görülmemeyen Süryanilerin okuluna müdahale etmemiş, Tevhid-i Tedrisat kapsamında değerlendirmemiştir. Okulun kapatılması yönündeki talep Süryani yetkililerden gelmiş ve okul 1928 yılında kapatılmıştır (Atalay, 2005:68). Bundan sonraki süreçte Süryani Kiliseleri başta yine Kırklar Kilisesi olmak üzere Müslümanların Camisi gibi özellikle yaz mevsiminde okulları yaz tatiline giren çocukların Süryaniliğe ait dini kaideleri öğrendikleri bir eğitim yuvası olma özelliğini günümüze kadar sürdürmüştür.

Süryani manastır ve kiliselerinde verilen eğitimin temel amacı; çocukların ruhlarına inancı yerleştirmek, tanrıya iman etmek, teslise ve kutsal kiliseye ve onun hükümlerine, ölülerin dirileceğine, azaba, sevaba ve tanrının kitabında buyurduklarına inanmaktır (Özcoşar, 2005:192). Bu eğitim kurumları, öğrencileri ruhban sınıfına hazırlamanın yanında Süryani okullarına öğretmen de yetiştirmiştir. Bütün bu eğitim işleri yapılırken manastır ve kiliselerde eğitim dili olarak Süryanice'nin yanında Türkçe de (Osmanlıca-Türkçe) kullanılmıştır. Türkiye'deki Süryanilerin büyük bölümünün anadilleri olan Süryaniceye nazaran daha iyi bildikleri ve anlaştıkları dilin Türkçe olması, bu dili yıllarca eğitim dili olarak kullanmalarını sağlamıştır.

Süryaniler Türkçeyi sadece eğitimde bir araç olarak kullanmamış, aynı zamanda devlet ile cemaatleri arasında bir bağlantı kurabilmek ve ilişkileri kuvvetlendirebilmek için de kullanmışlardır. Osmanlı Devleti döneminde Kadim Süryani Ortodoks Patriği'nin İstanbul'daki temsilcisi konumunda olan Patrik Vekili'nin İstanbul'da yani devletin başkentinde bulunmasından dolayı ruhaniyet özelliklerinden başka yönetmeliklere uyan ve uygulamaları bilen herkesin güvenini kazanmış ve her yönüyle bu makama layık nitelikte olacak kişilik ve ahlaka sahip bulunması ve devletin resmi dili olan Türkçeyi iyi kullanmasına dikkat ediliyordu (Elöve, 1953:184-280, Bebiroğlu, 2008:195-213)³.

Sadece devlet ile olan ilişkilerinde değil kendi cemaatleri arasındaki iletişim de de Türkçenin önemli bir yerde olduğu görülür. 1917 yılında Diyarbakır Metropolitliğine tayin edilen ve 1933 yılının Temmuz ayındaki vefatına kadar 16 yıl boyunca görevde kalan Abdunnur Efendi, Türkçeye hâkim olmasının yanında bu dile büyük saygı ve sevgi besleyen birisiydi. Türkçenin bir eğitim ve ilim dili olarak kullanılması ve yüceltilmesi için çalışan Metropolit Abdunnur Efendi, Ermeniceye karşı aynı tavrı göstermez, bu dile hoş bakmazdı. Ermeniceyi sevmediği bilinen Abdunnur Efendi, cemaati arasında Türkçe konuşulmasından hoşlanırken, Ermenice konuşanları tokatlayıp, gerekirse cezalandırmıştır (Günel, 1970:195). Diyarbakır Meryem Ana Kilisesi'nde Türkçe ve Süryanice haricinde Arapça ve Fransızca eğitim veren okullar da kurulmuştu.

Süryanilerin tarih boyunca cemaatleri içerisinde dünyaca ünlü edebiyatçılar çıkarmışlardır. Bu edebiyatçılar Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde Türkçeyi de edebî bir dil olarak kullanmışlardır. Türkçeyi bir edebiyat dili olarak kullanan 20. yüzyılın önemli Süryani edebiyatçısı Naum Faik'tir. Naum Faik Amerika'ya göç edene kadar yazdığı ve yayınladığı Türkçe eserlerin yanında göç ettikten sonra da Türkçe ile yazılar yazmış ve dergiler çıkarmıştır.

1912 yılında New York'a göç eden ve Süryani Rönesansı olarak bilinen Süryani Modernleşmesinde oldukça önemli bir yerde olan Diyarbakırlı edebiyatçı Naum Faik, 20 yıl boyunca Diyarbakır Meryem Ana Kilisesi'nde Süryanice öğretmenin yanı sıra Türkçe

³ Süryani Kadim Ortodoks Nizamnamesinin 16. maddesi Patrik Vekili olacak kişide aranan özellikleri belirtmektedir.

Öğretmenliği de yapmıştır (Günel, 1970:196). Naum Faik hem Türkçe dilbilgisini öğretmiş hem de öğrettiği diğer derslerde Türkçeyi bir eğitim dili olarak kullanmıştır. Ayrıca Süryanice ve diğer dillerde yazılmış önemli eserlerin Türkçeye çevirisinin yapılmasına hizmet etmiştir. Metropolit Yusuf Davut'un yazdığı Süryanice dil kitabı olan "Işık Saçan" adlı kitaba Türkçe önsöz yazmanın yanı sıra başlangıçta Arapça olarak yayınlanan bu kitabı Türkçeye çevirerek daha fazla kişinin yararlanmasını sağlamıştır.

Türkçeyi bir edebiyat dili olarak kullanan Naum Faik, bir Süryani filozofu olan İbnü'l-İbri'nin Gül Kasidesi'ni de Türkçeye çevirmiştir. Bir Süryani olan Murat Fuat Çıkkı, Naum Faik'in Türkçeye çevirdiği ve İntibah Gazetesi'nde yayınladığı Gül Kasideleri'nden bahsederken "adeta bu kasidelere Türkçeyi güzel bir elbise olarak giydirdi" diyerek Türkçenin bir edebiyat dili olarak Süryani kasidelerini nasıl süslediğini anlatmaya çalışmıştır (Çıkkı, 2004:90).

Naum Faik'in yanı sıra Mardin Metropolitliğini yapmış olan Hanna Dolapönü'nün (Yuhanna Dolabani) Süryanice yazdığı eserlerin yanında, bir çok dinî kitabı da Türkçe yazması dikkate değerdir. Namaz Kitabı, Mesihsal Öğretimi, Hakka Doğru, Tören Terennümleri, Çiçek Demeti, Takve Sırrı, On Emirler (Günel, 1970:200) gibi Hıristiyanlığa ait eserleri Türkçe olarak yazmış ve Süryanilere dinlerini öğretip anlatırken Türkçeyi bir vasıta olarak kullanmıştır.

Süryanilerde basın çalışmaları da oldukça gelişmiştir. Deyruzzafaran Manastırı'nda bulunan matbaa da yürütülen bu kültürel faaliyette de Türkçe ve Türk Alfabesinin önemli bir yerinin olduğu anlaşılmaktadır. Süryaniler tarafından basılan ve yayınlanan bir çok gazete ve dergi Süryanice basılmanın yanında daha fazla insana ulaşması için uzun yıllar Türkçe yayınlanmıştır. Anadolu'da 20. yüzyılda yayınlanan Şark Yıldızı, Uyanış, Aramilerin Sedası, Hikmet gibi Süryani dergi ve gazeteleri Süryanice yayınlanmanın yanında Türkçe de yayınlanmıştır (Akyüz, 2005:292-316). Hatta bugün Avrupa'da Süryanilerin yoğun olarak yaşadıkları İsveç, Hollanda gibi ülkelerde yayınlanan birçok dergi ve gazete halen Süryanice yayınla birlikte Türkçe de yayınlanmaktadır. Türkiye'deki Süryanilerin Avrupa'ya göç etmeden önce Türkçeyi öğrenip kullanmaları ve göç ettikten sonra da bu dil ile anlaşmaya devam ettikleri anlaşılmaktadır.

Süryanilerin din merkezli toplum olmaları onların din adamlarına bağlılıklarını ve sadakatlerini beraberinde getirmiştir. Süryani din adamlarının 20. yüzyılda Türkçeye ayrı bir ilgi duymuş olması ve Süryanicenin yanında Türkçenin kullanılması ve yüceltilmesi için çaba sarfetmeleri cemaatlerini etkilemiştir. Süryani bir din adamı olan Horepiskopos Aziz Günel Süryanilerin Türkçeye verdiği değeri göstermesi açısından önemli tespitlerde bulunmuştur. Diyarbakır'daki Süryanilerin kâmilan Türkçe konuştuğunu, Anadolu ve İstanbul'da yaşayan Süryanilerin hepsinin konuşma dili olarak Türkçeyi kullandıklarını söyleyen Aziz Günel, Kadim Süryanilerin kendilerini 'Türk Süryani' olarak bildiklerinden dolayı genellikle bütün kiliselerinde İncil'i Türkçe okuyup vaizlerini Türkçe verdiklerinden ve ayinlerini Türkçe icra ettiklerinden bahsetmektedir. Ayrıca Süryaniler ilahiler ve kilise terennümlerini Türkçe söylerler, koroları Türkçe tertip ederler Süryanice kitapları Türkçeye tercüme ederler (Günel, 1970:325) diyerek Süryanilerin Türkçeyi eğitim, ibadet, edebiyat ve bir müzik dili olarak severek kullanmalarının temelinde onların kendilerini Türk olarak görmelerinin etkili olduğunu savunur. Bu durumun korkudan değil, devlete olan sevgiden kaynaklandığını söyler (Günel, 1970:59).

Süryani Kadim Cemaati, cemaat liderleri başta olmak üzere diğer cemaat üyeleri ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaşlaştıran inkılâplara da gönülden ve istekle bağlanmıştır. Yeni Türk Alfabesi 1928 yılında kabul edildiğinde, yurt dışında bulunan Süryani Kadim Patriği III. İlyas Şakir, kendi vekiline telgraf çekerek, bütün idarî ve resmî işlemlerin derhal yeni Türk Alfabesine çevrilmesini istemiş, bunun bir karşılığı olarak Mustafa Kemal Atatürk'te, Patrik'e yaptığı yardımlardan dolayı teşekkür etmiş ve emrindekilere talimatlar vererek Süryanilere her türlü kolaylığın sağlanmasını emretmiştir (Sertoğlu, 1974:81-82).

Patriğin bu yaklaşımı cemaati için örnek olmuş, sonrasında gelen Süryani metropolit ve horepiskoposlar Türkçe yazıp Türkçe öğrenmeye değer vermişlerdir.

Türkiye’de 1928 yılında alfabenin millileştirilmesinin ardından cahillikle savaşmak adına okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Okuma yazma konusundaki bu çabalar; Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde yaşayan insanların dil, din ve mezhep ayrımına bakmaksızın herkesin birlik içerisinde bir bütünlük oluşturmasını beraberinde getirmiştir. Bütün vatandaşların Türkçe okuyup, Türkçe yazması ve konuşurken Türkçeyi kullanması gerekliliği ulus devletinin bir gereği olarak bütün vatandaşlara anlatılmıştır. Kadim Süryani halkı bu anlatılanlara çabuk intibak etmişler, Türkçeyi bir eğitim, edebiyat ve konuşma dili olarak kullanmışlardır. 1928 yılından sonra Süryanilerin yazdığı eserlerin büyük bölümünü yeni harflerle yazması ve daha önce yazılmış olan eserleri yeni harflere çevirdikleri de göz önünde bulundurulacak olursa Süryanilerin yeni harflerle yazılan metinlere kısa sürede adapte oldukları anlaşılabilir.

Süryani din adamlarından Horepiskopos Aziz Günel, ilk olarak eğitim için gittiği Süryani köy medresesinde Süryanice okuma ve yazmayı öğrenmiştir. Harf İnkılabı sırasında ise Midyat İlkokuluna yeni başladığını ve Harf İnkılabına ruhi bir gözle bakarken bu inkılabı yaratan Atatürk’te üstün bir ruh gücünün varlığına inandığını belirtmektedir (Şimşek, 2011:66). Aziz Günel; Türkçeyi İlkokul Öğretmeni Tevfik Vural’dan öğrendiğini ve bu dili sevdirenin bizzat bu öğretmeni olduğunu söyler (Şimşek, 2011:66-67). O dönemde okul kitaplarının eski ve yeni alfabeye karışık olduğundan bahseden Günel, Türkçe yazmak ve konuşmak ile ilgili, ilkokul öğretmeni ile aralarında geçen diyalogu da şu şekilde aktarmaktadır:

- “Hocam, biz Süryani olanlarda mı Türkçe konuşacağız?”
- “Evet evladım, herkes Atatürk’ün Türkçesini öğrenip konuşmak zorundadır.”
- “Hocam, ya kilisedeki Süryanice dua kitaplarımızı nasıl Türkçe okuyabiliriz?”
- “Evladım öğreneceksiniz. Çalışkan olanlar, Türkçe dilinin hayranı olanlar çabucak öğrenebilirler.”

Bu karşılıklı konuşmadan da anlaşıldığı üzere yerel bölgelerde; öğretmenler başta olmak üzere kamu görevlileri inkılabların uygulanmasında okullar vasıtasıyla halk ile irtibat kurmuşlar ve halkın yapılan inkılabları benimsemesinde önemli rol oynamışlardır. Ayrıca yine Aziz Günel “Askerlik görevi sırasında Süryanice ve Türkçeyi geliştirmek ve ilerletmek için okumalarım devam ettim. Bu yüzden kumandanlarım beni çok sevip saydı, yanlarına yazıcı olarak kabul ettiler.” (Şimşek, 2011:5) diyerek Türkçe öğrenmek için gayret ettiğini ve onun bu Türkçesinden dolayı askerde kendisinden yararlandığını belirtmektedir.

Gelenekselleşmiş olan eğitim anlayışları içerisinde çocukluklarının ilk yıllarından itibaren ailelerinde ve kilise avlusunda Süryaniceyle tanışmış olan Süryaniler, Türkçeyi kendi dilleri olan Süryaniceden daha iyi bilmektedirler ve sosyal hayatlarında genellikle Süryanice yerine Türkçe konuşarak anlaşmaktadırlar. Bu yönüyle Türkçe, Süryanilerin sadece cemaatlerinin devletle ilişkilerinde değil aynı zamanda kendi aralarında da anlaşmaları için bir araç olarak kullanılmıştır. Yakın zamanda yapılan bir anket, Türkiye’de yaşayan Süryanilerin Süryaniceden daha çok Türkçeyi eğitim dili olarak kullandığını göstermektedir (Bülbül, 2005:140-141). Süryanilere uygulanan anket çalışmasında Süryaniceyi bilmiyorum diyenlerin oranı %64’tür. Ankette Süryaniceyi konuşabilirim diyenler ancak %10’u oluşturmaktadır ki Süryaniceyi kendi alfabesi ile okuyabilenlerin oranı ise sadece %2’dir. İnsan bir dili konuşabilir fakat okumak ve yazmak ancak özel bir eğitim ile gerçekleşebilir. Gabriyel Akyüz’ün ifadesine göre Süryanilerin bir bölümü küçük yaşlardan itibaren Süryanice yazma ve okuma konusunda halen Kırklar Kilisesi’nde eğitim almaktadır⁴. Bu eğitim daha çok Süryaniceyi öğrenme konusunda olup dini kaidelerin ve ibadet şekillerinin

⁴ Gabriyel Akyüz ile 2 Şubat 2011 tarihinde Kırklar Kilisesi’nde yaptığımız görüşme.

öğretildiği eğitim dili Türkçedir. Evlerinin kapıları Kırklar Kilisesi'nin avlusuna açılan Süryani çocuklar Süryanice konuşmayı aileden öğrenmektedirler ve belli bir yaşa kadar kendi akrabaları ve cemaat üyelerinin çocuklarıyla oyunlar oynarken Süryaniceyi konuşma dili olarak pekiştirmektedirler.

Ayrıca Süryanilerin Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ibadet ve ayinler sırasında birçok dualarını da Türkçe yaptıkları görülür. Resmi nikâh törenleri sırasında bile kutsal kitapları İncil'den evliliğin kutsallığı ve boşanmanın yanlışlığı üzerine söylenmiş duaları Türkçe okumaktadırlar (Bozok, 2009:69). Kutsal ayinlerinde Süryanicenin ötesinde Türkçeye de yer vermiş olmaları birçok kişiye ulaşmak istemelerinden kaynaklanmakta olup hatta çoğu Süryanice bilmeyen cemaat üyelerine hitap edebilmek amacını da taşımaktadır. Ayin sırasında cemaatin bildiği dilden sözler duyması hem ayine katılımı artırırken hem de bu kutsal sözlerin akıllara yerleşmesini ve uygulanmasını kolaylaştırmaktadır⁵. Bu yönüyle de Türkçe, Süryaniler için önemli bir eğitim aracı olmuştur. Horepiskopos Aziz Günel'de İstanbul, Elazığ ve Adıyaman'daki kiliselerinde ayini çoğu zaman Türkçe yaptığını, Midyat'ta daha önce denenmediğini ve Türkçe dua ile ayin denemesinin ilk kez kendisine ait olduğunu hatıratında belirtmiştir (Şimşek, 2011:35-37). Hatta ezanın Türkçeleştirilmesi hadisesini de gayet olumlu karşıladıklarını belirterek Müslümanları ibadete davet eden bu çağrının Türkçe olmasıyla birlikte bütün toplumca anlaşılmasının, toplumun kaynaşmasında ve farklılıkların giderilmesi noktasında oldukça önemli olduğunu söylemektedir.

Süryani Metropolit Yuhanna Dolabani, başında bulunduğu cemaatinin Türkçe ibadete geçmesi konusunda yoğun gayret göstermişti. Bu konuda Cebrail Aydın şunları yazmıştır (Dolapönü, 1972:12-13):

"Dolabani, görevinde taviz vermezdi. Kilisenin de bir bakıma anayasa hocası idi denilebilir. Üzerinde titizlikle durduğu noktalardan biri de cemaatin dinî kuralları ve âyini daha iyi anlayabilmesiydi. Bu sebeple o, her bakımdan Türk olan Süryani cemaatinin dinî kuralları ve âyini, ancak Türkçe olduğu takdirde en iyi şekilde anlayacağına karar vererek dinî kural ve âyini Türkçeye çevirmeyi uygun görmüş ve başarıyla tatbik etmiştir."

Lozan Antlaşmasının ardından 1928'de Süryani eğitim kurumları cemaatin kendi isteğiyle kapatılmış olsa da Süryanilerin eğitim konusunda kiliseler bünyesinde gayri resmi olarak eğitime devam ettikleri anlaşılmaktadır. Aziz Günel Mor İzoziyel Kilisesi'ne adeta bir okul işlevi gören bir yapı oluşturarak burayı bir eğitim kurumu haline getirmiştir. Burada Türkçe ve Klasik Süryanice öğretiliyor ve her iki dil birbirini tamamlar nitelikte öğretiliyordu (Şimşek, 2011:37).

Ayrıca 1970'li yıllara ait bir belgeden Deyruzzafaran Manastırı'nda eğitime devam edildiği de anlaşılmaktadır. İstanbul Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi Patrik Vekilliğinden 23 Ağustos 1979 tarihinde Deyruzzafaran Manastırı Başrahibi İbrahim Türker'e yazılan mektuptan anlaşıldığına göre Rahip İbrahim Türker resmî izin almadan manastırda bulunan çocuklara dini bilgiler ve Süryanice namaz ve ilahi dersleri vermiştir. Bu durumdan dolayı kendisi mahkemeye verilmiş ve ceza almıştır. Sicili temiz ve sabıkasız olduğu ve ruhanî nitelik taşıdığı için verilen ceza, para cezasına çevrilmiştir. Mektupta ayrıca İbrahim Türker'in kendi dinlerine ait namaz ve dinî bilgileri sırf Süryanice ders olarak vermesinden dolayı cezalandırıldığına işaret edilmekle birlikte yapılanın Laik devlet düzenine uymadığı vurgulanmakta ve mahkeme karar hükmünün bir örneği de hakların aranması açısından İbrahim Türker'den istenmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki dönemin yönetimi resmen Türkçe haricinde bir dilde dinî eğitime izin vermemektedir. Rahip Türker aldığı cezadan bir yıl sonra önce Valilik kanalıyla Milli Eğitim Bakanlığına, ardından da direk olarak

⁵ 2 Şubat 2011 tarihli görüşme.

Başbakanlığa bir dilekçe yazarak Kur'an kurslarının emsali olarak gösterdiği İncil Kursunun açılması için izin istemiştir⁶.

SONUÇ

Süryani Kadimler; 20. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin son döneminde eğitim, edebiyat ve iletişim dili olarak anadilleri olan Süryanicenin yanı sıra Türkçeden de yararlanmışlardır. Yaşadıkları toprakların hâkim yönetiminin Türkler olması Süryanilerin Türkçeyle etkileşimini beraberinde getirmiştir. Dinî özellik taşıyan bir cemaat olan Süryanilerde din adamları, aynı zamanda sözleri dinlenen ve toplumunu etkileyen birer lider konumunda olmuşlardır.

Süryani din adamları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte Atatürk inkılâplarının uygulayıcısı ve destekleyicisi olmuşlardır. Süryaniler sadece inkılâpları olumlu karşılayarak onları benimseyen bir cemaat olmamış, inkılâpları bizzat uygulayan ve bu inkılâpların toplum tarafından benimsenmesi noktasında diğer insanlara örnek olan bir konumda bulunmuşlardır. Bu din adamlarının bir eğitim dili olarak Türkçeye olumlu bakışları, Süryani cemaatini etkilemiş olacak ki Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde başta Harf İnkılabı'nın etkisiyle ve "Vatandaş Türkçe Konuş" gibi kampanyalarla 20. yüzyılın ortalarından itibaren Türkçenin öğrenimi ve kullanımı bütün yurttaki gibi Süryani cemaatinde de artmıştır. 20. Yüzyılın sonlarına doğru ise Türkçe, Süryaniceden daha fazla bilinen bir eğitim dili olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980'li yıllarda Süryanicenin unutulmaması ve yeni nesillere aktarılması için yine Süryani din adamları tarafından devlete kendi dillerinde İncil kursu açılması için başvurularda bulunulmuştur.

Süryanilerin özellikle din adamları nezdinde kendilerini Türk Süryani olarak adlandırmaları, çoğu zaman kendi tarihlerini yazdıkları kitaplarda Türk Süryani adını tekrarlamaları ve Türkçeyi bir eğitim dili olmaktan öte yaşamlarının bir parçası olarak görmeleri ve toplumsal hayatta Türkçeye verdikleri değer, onları diğer gayrimüslimlerden ayıran en önemli özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

⁶ Bu mektup ve dilekçelerin birer örneğini Midyat'ta Mor Abrohom-Mor Hobil Manastırı'nda 26 Haziran 2012 tarihinde görüştüğümüz Rahip İbrahim Türker'in oğlu Yusuf Türker vermiştir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Gabriyel (2005). *Tüm Yönleriyle Süryaniler*, İstanbul: Anadolu Ofset.
- Atalay, Talip (2005). *Lozan Antlaşması Öncesi ve Sonrasında Süryani Eğitim Kurumları*, Erişim: <http://www.suryaniler.com/makalehavuzu.asp?id=391>, 17 Temmuz 2010, 17.13.
- Bebiroğlu, Murat (2008). *Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslim Nizamnameleri*, Editör: Cahit Külekçi, İstanbul: Akademi Matbaası.
- Bozok, Bilgihan Akbaba (2009). "Mardin Süryani Cemaati Örneğinde Kültürel İfade ve Anlam Üretme Alanı Olarak Ritüeller ve Müzik", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bülbül, Mustafa (2005). *Türkiye'nin Süryanileri*, İstanbul: Tasam Yayınları.
- Çıkkı, Murat Fuat (2004). *Naum Faik ve Süryani Rönesansı*, İstanbul: Belge Yayınları.
- Dolapönü, Hanna (1972). *Tarihte Mardin*, Yay.haz.: P. Cebrail Aydın, İstanbul: Hilâl Matbaacılık.
- Elöve, Mustafa Emil (1953). "Türkiye'de Din İmtiyazları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.X, Ankara, s.184-280.
- Günel, Aziz (1970). *Türk Süryaniler Tarihi*, Diyarbakır: Oya Matbaası.
- Keser, Elif (2002). *Tur Abdin Süryani Ortodoks Dini Mimarisi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özcoşar, İbrahim (2005). "Süryani Kiliselerinde Eğitim" *Süryaniler ve Süryanilik II*, Haz: Ahmet Taşgın, Eyüp Tanrıverdi, Canan Seyfeli, Ankara: Orient Yayınları, s.183-205.
- Sertoğlu, Midhat (1974). *Süryani Türklerinin Siyasi ve İçtimai Tarihi*, İstanbul: Baha Matbaası.
- Şimşek, Mehmet (2011). *Horepiskopos Aziz Günel'in Hatıratı*, İstanbul: Everest Yayınları.

20th Century, Aulds Assyrians, Education, Literature and Turkish as the Language of Communication and the Turkish Alphabet Overview

Ayhan ÖZTÜRK⁷, Haşim ERDOĞAN⁸

Summary

Assyrian Aulds belong to a non-muslim community that is known with their loyalty to the government of the land they live. Their loyalty was based on the rules in Holy Bible and their faith to the government of Ottoman Empire and Turkish Republic was a great example for other non-muslim communities. As Assyrians renounced their minority rights with Lozan Agreement, they asked government to close their minority schools after 1928. Although they were educated in Turkish for a long period of time, the attitude of Assyrians began to change during 1970s as a Diaspora was formed abroad and they reclaimed their right to establish minority schools. They asked for these rights from Turkish Republic who was trying to be a member of European Union.

Assyrians had a traditional education system based on Christianity and Orthodox Church during the period of Ottoman Empire. This religion based education was held in monasteries and churches. By the help of domestication characteristic of education, Assyrian monasteries and churches served as powerful and substantial castles of Orthodox Christianity. Deyruzzafaran and Deyrulumur monasteries in Mardin served from primary school to university in the period of Ottoman Empire. Also, Kırklar Church in Mardin still serves as an educational institute unofficially.

The only school left among Assyrian institutes after Turkish Republic is Mardin Kırklar Church. Assyrian officials demanded government to close the school and the school was closed in 1928. After this, Assyrian Churches, especially Kırklar Church, were used as summer schools for children to learn Assyrian religious rules as it is done in Muslim Mosques. Assyrians not only used Turkish as a means of education, but also to make a connection between their community and the government. In the period of Ottoman Empire, representative of Orthodox Patriarch of Assyrian Aulds in Istanbul gained trust among people who knew and practiced policies as he had some specialities other than spiritual features as he was in the capital of the state. It was important as a representative to have moral features that are worthy of this position and use the official language of the republic.

It can be seen that Turkish was very important both in relations of government and their own community. Diyarbakir Metropolitan Bishop Abdunnur Efendi was known with his knowledge of Turkish and he had great respect and love for the language. He worked for Turkish to be used as the language of education and science, but he was not as moderate to Armenian language. Known as an opponent to Armenian language, Abdunnur Efendi liked the community to talk in Turkish and moreover, he sometimes slapped and punished people who talked Armenian. It is supposed that the positive attitude of Assyrian religious men towards the use of Turkish as the language of education affected Assyrian community as the use and education of Turkish language increased in Assyrian community and countrywide with the help of Turkish Alphabet Revolution and campaigns such as "Citizens Talk Turkish". Turkish can be seen as a widespread education language in the late 20th century. Assyrian religious men applied government to open courses of Holy Bible in their own language to transfer the language to the new generations in 1980s.

The most important characteristic of Assyrian community which makes the difference from other non-muslim communities is that they called themselves Turkish Assyrians and

---

⁷ Prof., Cumhuriyet University, Faculty of Education, ayhanozturk@cumhuriyet.edu.tr

⁸ PhD, Erciyes University, The Institute of Ataturk's Principles and Revolution History, herdogan@erciyes.edu.tr

they repeated it many times in their history books and their attitude towards Turkish Alphabet Revolution. They accepted Turkish not only as a means of education but also an important part of their lives.